

THE “DISASTERS – ORGANISATION OF INVESTIGATIONS AND THE SPECIAL NATURE OF EXPERT OPINIONS VIS-À-VIS THE NEEDS OF SOCIETY AND THE ADMINISTRATION OF JUSTICE” CONFERENCE

Maria KAŁA, Jan UNARSKI

Institute of Forensic Research, Kraków, Poland

The “Disasters – Organisation of Investigations and the Special Nature of Expert Opinions Vis-à-Vis the Needs of Society and the Administration of Justice” Conference was held in Warsaw on 7 July 2010. It was organised by the Prof. Dr. Jan Sehn Institute of Forensic Research in Kraków under the honorary patronage of the Minister of Justice, Krzysztof Kwiatkowski. The meeting was held in the magnificent Supreme Court Building, thanks to the hospitality of Professor Lech Gardocki, First President of the Supreme Court.

The great importance of the conference theme was underlined by its location and by the participation of the Minister of Justice, Krzysztof Kwiatkowski, who greeted guests and delivered the opening address, which has been published in this edition of *Problems of Forensic Sciences*. In his speech, the Minister expressed the hope that a convening of such an eminent group of specialists would enable the groundwork to be laid for improving standards of procedure in the event of a disaster. He initiated this process by posing several fundamental questions.

Although this was not the first conference on disasters this year, the gravity of the subject and its closeness in time to the Smolensk disaster of 10 April 2010 meant that a large group of people participated in it. Among the 87 delegates were: the President of the Criminal Chamber of the Supreme Court, Professor Lech Paprzycki, the Undersecretary of State at the Ministry of Justice, Minister Zbigniew Wrona, The Deputy Attorney General, Attorney Marzena Kowalska, the Vice-Rector of the University of Warsaw, Profes-

or Tadeusz Tomaszewski, and also representatives of civil and military appeal, district and regional prosecutors, directors of faculties and departments of forensic medicine and three national consultants: Professor Barbara Świątek – forensic medicine consultant, Professor Juliusz Jakubaszko – emergency medicine consultant, Dr. Piotr Burda – clinical toxicology consultant, and also Professor Jarosław Berent, President of the Polish Society of Forensic Medicine and Criminology, Tadeusz Ryś, Chairman of the National Railway Accident Investigation Commission, Agata Kaczyńska, Secretary of the State Commission for Aircraft Accident Investigation and numerous representatives of forensic science.

The rapid growth and development of civilization has been accompanied by an increase in various types of disasters in recent years. The aim of the conference was to present and discuss the problems faced by: the administration of justice, medical services and various expert commissions in connection with unfortunate events which have impacted a significant number of people. During four sessions, invited speakers presented 13 papers, whose full texts had been published in book form by the publishing house of the Institute of Forensic Research and were included amongst the conference materials.

In the session “Managing post-accident activities” the lecturers were: Professor Tadeusz Rotter, a psychologist from Opole University, who discussed types of disasters, their secondary effects and also public reactions and psychological assessments concerning casualties in disasters and accidents; Dr. Krzysztof

Karsznicki from the Attorney General's Office, who presented the legal basis for actions of state commissions and public prosecutors at the disaster scene in Poland and abroad, and also Dr. Jan Unarski from the Institute of Forensic Research, who indicated differences in approaches to investigating causes of disasters in Poland and in the world (in Germany, France, Italy, Holland, Finland and Great Britain), at the same time referring to European Union guidelines.

The second session, entitled "Cooperation with the administration of justice by agencies taking part in explanatory proceedings and investigations" dealt with the following topics: the legal basis for the functioning of the Air Accident Investigation Commission (Agata Kaczyńska – Secretary of the Commission), the National Rail Accident Investigation Commission (Tadeusz Ryś – Chairman of the Commission), European recommendations for investigating accidents and the conception of the National Transport Accident Investigation Committee (Dr. Jan Unarski – Institute of Forensic Research, Professor Ryszard Krystek – Gdańsk University of Technology).

In the next session: "Organisation and coordination of activities at disaster scenes", issues relating to the securing of the scene of the incident and its protection were presented (Adam Peńsko – Polish Police Headquarters), current organisation and capabilities of emergency medical services (Professor Juliusz Jakubaszko – national consultant in emergency medicine) and also current organisation and capabilities of forensic medicine (Professor Barbara Świątek – national consultant in forensic medicine).

In the last session: "Identification of victims, collecting traces and expert examinations" the possibilities and advisability of carrying out various types of analyses in disaster conditions, i.e. genetic (Dr. Tomasz Kupiec – Institute of Forensic Research), anthropological (Andrzej Czubak – Institute of Forensic Research), toxicological, criminalistic, phonoscopic and technical analyses (Assistant Professor Maria Kała – Director of the Institute of Forensic Research) were discussed. The sessions were rounded off with a speech by the appellate prosecutor in Szczecin, Beata Nowakowska, who spoke about the experiences of prosecutors at disaster scenes, illustrated by the example of the bus accident in Grenoble.

The conference ended with a lively discussion and a speech by the Undersecretary of State at the Ministry of Justice, Dr. Zbigniew Wrona.

The conference was supposed to conclude with formulation of answers to the questions posed by the Minister of Justice in his address. However, after careful consideration, the organisers decided that these

questions were so fundamental and important, especially at the present moment, that they required deeper scientific discussions than were possible in a one day conference. It seems reasonable to appoint a committee of specialists from various fields, e.g. prosecution services, police, emergency medical services and state committees, whose members, answering questions concerning their relevant fields, would create a draft agreement modelled on the British "Memorandum of Understanding between the Crown Prosecution Service and the Air Accidents Investigation Branch, Marine Accident Investigation Branch and Rail Accident Investigation Branch of October 2008".

It should be noted that not only in Poland but also in other European countries, the prosecutor's office conducting the investigation at the site of accidents and disasters does not have leading status. Obstacles are encountered in the securing of evidence material in accordance with requirements of the Code of Criminal Procedure, especially when evidences are indivisible or there are difficulties with their identification. Furthermore, under other laws that have been drawn up on the basis of signed international agreements, state commissions are guaranteed priority and unlimited access to the site of the incident and to securing traces, so it is essential to develop principles of cooperation that are acceptable to both sides, i.e. commissions and prosecution. Otherwise, reports from the work of these commissions may be of little use to the conducted investigation, and even less to the judicial process. Due to the occurring inconsistencies, it seems necessary that the administration of justice should guarantee itself access to materials, and also such sharing of information concerning the event as would enable effective conducting of the investigation.

In relation to air and rail transport, the situation is more difficult in that the relevant commissions are already operating and have legal status, whereas the nascent sea commission and the planned road commission are still at the organisational stage, where legislative processes have not yet been the subject of interdepartmental agreements.

In order to prevent possible conflicts between the actions of state commissions and the administration of justice, the European Union, using the British "Memorandum of Understanding..." of 2008 as its model, has proposed the drawing up of appropriate agreements guaranteeing appropriate circulation of documents and access to the scene of the incident by both parties. The analysis in the "Memorandum..." needs to be carefully considered, since the solution advocated in it means that the position of the prosecution both in Great Britain and in other European countries is relatively weak.

This limits the possibility of effective conducting of an investigation.

Bearing in mind the agreement worked out in the “Memorandum...”, the Polish administration of justice should take care to negotiate more favourable conditions of cooperation for itself in the conducting of investigations – at least concerning those types of transport where state commissions do not yet exist – and to try to secure broader access to potential evidence material. This agreement contains the absolute minimum, without which the effectiveness of an investigation is low. Irrespective of this, it is essential for the prosecution to secure the organisational phase of the investigation in order that the negotiated agreement may be effectively executed.

KONFERENCJA „KATASTROFY – ORGANIZACJA BADAŃ I SPECYFIKA EKSPERTYZ A POTRZEBY SPOŁECZNE WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI”

W dniu 7 lipca 2010 r. odbyła się w Warszawie konferencja „Katastrofy – organizacja badań i specyfika expertyz a potrzeby społeczne i wymiaru sprawiedliwości”. Zorganizował ją Instytut Expertyz Sądowych im. Prof. dra Jana Sehna w Krakowie pod honorowym patronatem Ministra Sprawiedliwości Krzysztofa Kwiatkowskiego. Obrady toczyły się w okazałej siedzibie Sądu Najwyższego dzięki gościnności prof. dra hab. Lecha Gardockiego, Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Honorowy patronat i lokalizacja obrad podkreśliły znaczenie problematyki konferencji. Uczestników zaszczylił swoją obecnością Minister Sprawiedliwości, Krzysztof Kwiatkowski, który powitał gości, a następnie wygłosił przemówienie wprowadzające, które jest opublikowane w niniejszym tomie czasopisma *Z Zagadnień Nauk Sądowych*. W swym wystąpieniu minister wyraził nadzieję, że obrady tak znakomitego gremium specjalistów stworzą podstawy do doskonalenia standardów postępowania w przypadku zaistnienia katastrofy. Proces ten zainicjował, stawiając kilka zasadniczych pytań.

Mimo że w bieżącym roku nie była to pierwsza konferencja na temat katastrof, to waga tematu i zbieżność czasowa z tragicznym wydarzeniem z 10 kwietnia 2010 r. pod Smoleńskiem spowodowały, że wzięło w niej udział liczne grono osób. Wśród 87 zgromadzonych byli między innymi: Prezes Izby Karnej Sądu Najwyższego, sędzia prof. dr hab. Lech Paprzycki, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, minister dr Zbigniew Wrona, Zastępca Prokuratora Generalnego, prokurator Marzena Kowalska, Prorektor Uniwersytetu Warszawskiego, prof. dr hab. Tadeusz Tomaszewski, a także przedstawiciele cywilnych i wojskowych prokuratorów apelacyjnych, okręgowych i rejonowych, kierownicy katedr i zakładów medycyny sądowej, trzech konsultantów krajowych: prof. dr hab. Barbara Świątek – konsultant ds. medycyny sądowej, prof. dr hab. Juliusz Jakubaszko – konsultant ds. medycyny ratunkowej, dr Piotr Burda – konsultant ds. toksykologii klinicznej, a także prof. dr hab. Jarosław Berent, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Medycyny Sądowej i Kryminologii, Tadeusz Ryś, przewodniczący Państwowej Komisji Badania Wypadków Kolejowych, Agata Kaczyńska, sekretarz Państwowej Komisji Badania Wypadków Lotniczych i liczni przedstawiciele nauk sądowych.

Ostatnie lata pokazały, że w następstwie dynamicznego rozwoju cywilizacji coraz częściej dochodzi do różnego rodzaju katastrof. Celem konferencji było przedstawienie i przedyskutowanie problemów, przed jakimi sta-

ją: wymiar sprawiedliwości, służby medyczne i różne komisje eksperckie w związku z nieszczęśliwymi wydarzeniami, których skutki dotknęły znacznej liczby osób. Podczas czterech sesji zaproszeni wykładowcy przedstawili 13 referatów, których pełne teksty zostały opublikowane w formie książkowej przez wydawnictwo Instytutu Expertyz Sądowych i znalazły się w materiałach konferencyjnych.

W sesji „Zarządzanie czynnościami powypadkowymi” wykładowcami byli: prof. dr hab. Tadeusz Rotter, psycholog z Uniwersytetu Opolskiego, który omówił rodzaje katastrof, ich skutki wtórne oraz odczucia społeczne i oceny psychologiczne dotyczące strat w katastrofach oraz wypadkach; dr Krzysztof Karsznicki z Prokuratury Generalnej, który przedstawił podstawy prawne działania państwowych komisji i prokuratury na miejscu zdarzenia w kraju i za granicą, a także dr inż. Jan Unarski z Instytutu Expertyz Sądowych, który wskazał na różnice w podejściach do badania przyczyn katastrof w Polsce i na świecie (w Niemczech, we Francji, Włoszech, Holandii, Finlandii i Wielkiej Brytanii), odnosząc się jednocześnie do wytycznych Unii Europejskiej.

W drugiej sesji zatytułowanej „Współpraca z wymiarem sprawiedliwości organów uczestniczących w postępowaniach wyjaśniających i dochodzeniach” przedstawiono podstawy prawne funkcjonowania Państwowej Komisji Badania Wypadków Lotniczych (Agata Kaczyńska – sekretarz Komisji), Państwowej Komisji Badania Wypadków Kolejowych (Tadeusz Ryś – przewodniczący Komisji) oraz europejskie rekomendacje dla badań wypadków i koncepcję Krajowej Komisji Badania Wypadków Transportowych (dr inż. Jan Unarski – Instytut Expertyz Sądowych, prof. dr hab. Ryszard Krystek – Politechnika Gdańska).

W kolejnej sesji „Organizacja i koordynacja działań na miejscu katastrof” zostały przedstawione zagadnienia dotyczące zabezpieczania miejsca zdarzenia i jego ochrona (Adam Pęsko – Komenda Główna Policji), aktualnej organizacji i możliwości ratownictwa medycznego (prof. dr hab. Juliusz Jakubaszko – krajowy konsultant ds. medycyny ratunkowej) oraz aktualnej organizacji i możliwości medycyny sądowej (prof. dr hab. Barbara Świątek – krajowy konsultant ds. medycyny sądowej).

W ostatniej sesji „Identyfikacja ofiar, pobieranie śladów i badania eksperckie” zostały omówione możliwości i celowość przeprowadzenia różnego rodzaju badań w warunkach zaistniałej katastrofy, tj. genetycznych (dr Tomasz Kupiec – Instytut Expertyz Sądowych), antropolo-

gicznych (Andrzej Czubak – Instytut Ekspertyz Sądowych), toksykologicznych, kryminalistycznych, fonoskopijnych i technicznych (dr hab. Maria Kała – dyrektor Instytutu Ekspertyz Sądowych). Część referatową konferencji zakończyło wystąpienie prokuratora apelacyjnego w Szczecinie, Beaty Nowakowskiej, która mówiła o doświadczeniach prokuratorów z prac na miejscu katastrof na przykładzie wypadku autobusowego w Grenoble.

Obrazy zakończyły się żywą dyskusją oraz wystąpieniem podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, dra Zbigniewa Wrony.

Podsumowaniem konferencji miało być opracowanie odpowiedzi na pytania postawione w wystąpieniu Ministra Sprawiedliwości. Po przemyśleniach organizatorzy uznali jednak, że pytania te są tak zasadnicze i ważne, szczególnie w obecnej chwili, że wymagają bardziej merytorycznych dyskusji niż tryb konferencyjny. Zasadne wydaje się powołanie gremium specjalistów z różnych dziedzin, np. prokuratury, policji, ratownictwa medycznego i komisji państwowych, którego członkowie, odpowiadając na pytania dla właściwych sobie obszarów działania, stworzyliby projekt porozumienia na wzór brytyjskiego „Memorandum of Understanding between the Crown Prosecution Service and the Air Accidents Investigation Branch, Marine Accident Investigation Branch and Rail Accident Investigation Branch of October 2008”.

Zauważyć należy, że nie tylko w Polsce, ale również w innych krajach Europy, status prokuratury prowadzącej dochodzenie na miejscu wypadków i katastrof nie jest wiodący. Zabezpieczanie materiału dowodowego zgodnie z wymaganiami kodeksu postępowania karnego natrafia na bariery w szczególności wówczas, gdy dowody są niepodzielne lub istnieją trudności z ich identyfikacją. Nadto na mocy innych ustaw powstałych w oparciu o podpisane konwencje międzynarodowe, a gwarantujących państwowym komisjom pierwszeństwo i nieograniczony dostęp do miejsca zdarzenia i zabezpieczania śladów, konieczne wydaje się wypracowanie zasad współpracy akceptowalnej dla obu stron, tj. komisji i prokuratury. W przeciwnym wypadku raporty z prac tych komisji mogą mieć niewielką przydatność dla prowadzonego śledztwa, a jeszcze mniejszą dla procesu sądowego. Z uwagi na występujące rozbieżności wydaje się konieczne, aby wymiar sprawiedliwości zagwarantował sobie możliwość dostępu do materiałów, a także taką wymianę informacji dotyczących zdarzenia, która umożliwiłaby skuteczne prowadzenie śledztwa.

W odniesieniu do transportu lotniczego i kolejowego sytuacja jest o tyle trudniejsza, że stosowne komisje już działają i mają umocowanie prawne, natomiast powstająca komisja morska i planowana drogową znajdują się na takim etapie prac organizacyjnych, w którym procesy legislacyjne nie były jeszcze przedmiotem uzgodnień międzyresortowych.

Aby zapobiec ewentualnym konfliktom między działaniami państwowych komisji i wymiaru sprawiedliwości, Unia Europejska, wzorując się na brytyjskim porozumieniu „Memorandum of Understanding...” z 2008 roku, zaproponowała wypracowanie odpowiednich uzgodnień gwarantujących odpowiedni obieg dokumentów i dostęp do miejsca zdarzenia dla obu stron. Analiza „Memorandum...” wymaga refleksji, gdyż wynika z niego stosunkowo słaba pozycja prokuratury zarówno w Wielkiej Brytanii, jak i w innych krajach Europy. Ogranicza to możliwość skutecznego prowadzenia dochodzenia.

Mając na uwadze wypracowane w ramach „Memorandum...” porozumienie, polski wymiar sprawiedliwości powinien zadbać o wynegocjowanie dla siebie korzystniejszych warunków współpracy w prowadzeniu dochodzenia przynajmniej w zakresie tych rodzajów transportu, w których nie istnieją jeszcze komisje państwowe oraz starać się zabezpieczyć szerszy dostęp do potencjalnego materiału dowodowego. To, co zawiera treść tego porozumienia, jest absolutnym minimum, bez którego skuteczność dochodzenia jest niewielka. Niezależnie od tego konieczne jest zabezpieczenie organizacyjne fazy dochodzenia ze strony prokuratury tak, aby wynegocjowane porozumienie mogło być skutecznie realizowane.